

פִּירוּשׁ רַשׁ"י לַתּוֹרָה

**A RÁSI KOMMENTÁR
A TÓRÁHOZ**

Új magyar fordítás

dr. Katcz Sándor és neje szül. Schwarcz Irén emlékére

Mózes első könyve

Széfer Brésit – סֵפֶר בְּרֵאשִׁית

Kiadja a
ZSIDÓ TUDOMÁNYOK SZABADEGYETEME
BUDAPEST, 2009

KLASSZIKUS ZSIDÓ MŰVEK MAGYARUL

Szerkeszti Oberlander Báruch rabbi

9

Eddig megjelent kötetek:

1. *Sámuel imája – Zsidó imakönyv*
(Új magyar fordítás – 1996)
2. *Zsidó Biblia – Mózes öt könyve*
Joseph Hertz rabbi magyarázataival (reprint – 1996)
3. *Izrael fohásza – A zsidó újév imarendje*
(Új magyar fordítás – 1997)
4. *Sámson fohásza – Engesztelőnap imarendje*
(Új magyar fordítás – 1998)
5. *Az örökös éjszakája – Peszáchi Hágádá*
(Új magyar fordítás – 1999, 2009)
6. *Peszáchi Hágádá fonetikus átírással*
(Új magyar fordítás fonetikus átírással, útmutatóval – 2000, 2001)
7. *Mózes Imája – Sábessi imakönyv*
(Magyar fordítás és fonetikus átírás – 2006)
8. *Szemelvények Rásinak a Tórához írt kommentárjából*
(Új magyar fordítás – 2007–2008)

Megjelenik a JOODS HUMANITAIR FONDS támogatásával

© Zsidó Tudományok Szabadegyeteme Alapítvány, 2009

ISBN: 978-963-9743-19-9

Főszerkesztő

Oberlander Báruch rabbi

Szerkesztő

Köves Slomó rabbi

Georg (Gyuri) Katcz

Fordító

Feig András és Németh Yaakov

Szakmai lektor

Borbély Pál és Davidovics Jiszráél rabbi

Nyelvi lektor

Dr. Gergely István és Nagy Zsuzsanna

Megjelentette a CVT-aLapok Bt.

dr. Klár András

1075 Budapest, Wesselényi utca 4.

Bevezetés

A neve kezdőbetűiről Rási-ként ismert Rabbi Slomo ben Jichák (vagy: Slomo Jicháki), 1040–1105 között élt Franciaországban, Troyes városában. Bortermelés-sel foglalkozott, és emellett kora egyik legnagyobb tóratudósa volt.

Magyar nyelven először most jelenik meg egy teljes gyűjtemény Rásinak a Tórához írt magyarázataiból. Mindez *Georg (Gyuri) Katcz* ügyvéd úr jóvoltából, aki küldetésének tekinti Rási tanításának terjesztését, és szíven viseli kommentárjának magyar nyelvű kiadását. Teszi ezt szüleinek, *dr. Katcz Sándornak (Alexander)* és *Schwartz Irénnek* illetve a Soóban elhunyt nagyszüleinek és nagynénjeinek emlékére. Az ő nagylelkű támogatásának köszönhető, hogy a zsidó klasszikusok magyar nyelvű kiadásáról ismert kiadónk most ennek a jelentős műnek a kiadására is vállalkozhatott.

Rási, akit az egész zsidó világ autentikus szövegmagyarázónak ismeri el, a Bibliához és a Babiloni Talmudhoz írt kommentárokat. Az ő Tóra-kommentárja volt az első, nyomtatásban megjelent héber nyelvű könyv (Reggio Calabria, 1475). Kommentárja szinte minden hagyományos héber Tóra-kiadásban benne van. Rási olyan népszerűvé vált, hogy más rabbinikus kommentárok kinyomtatásához is a „Rási-írás”-ként ismert betűkészletet használják. (Ez nem azt jelenti, hogy maga Rási ilyen betűkkel írt volna, hanem csak azt, hogy a nyomdászok ilyen betűkkel szedték kommentárját.)

Rási a zsidó történelem egyik legnehezebb korszakában élt. Végigszenvedte a Nyugat-Európán végigdúló első keresztes hadjáratot, s élményeit szívettpő liturgikus versekben örökítette meg. Fia nem volt, volt viszont három rendkívül tanult leánya. Kései kéziratok közül jó néhány lányai leírásában maradt ránk. *Báálé-Hátoszáfot* (Talmud-kommentátorok) néven emlegetett vejei és unokái a következő nemzedékek legkiválóbb nyugat-európai akadémiáinak vezetői voltak.

Rási Tóra-kommentárjai hagyományos és kritikai módszerek bonyolult kombinációjára épülnek. Rási sok esetben híven idézi egy-egy vers talmudi értelmezéseit, míg más esetekben inkább a betű szerinti magyarázatot választja. Ez a látszólagos következetlenség számos későbbi tanulmányozóját készítette arra, hogy valamilyen mélyebb rendszert keressen ebben. A lubavicsi rebbe például egy olyan értelmezési rendszert állított fel, mely szerint Rási elsősorban a Biblia egyszerű jelentését magyarázza, és csak azokban az esetekben folyamodott a homiletikai értelmezés eszközeihez, ha azok a szöveg egy nehezen érthető részének egyedüli magyarázatát adják.

A hagyományos értelmezések idézésekor a klasszikus rabbinikus irodalom széles spektrumát veszi igénybe, köztük a Talmud mellett a tárgumokat (amelyek fontos támpontként szolgálnak számára a homályos értelmű héber szavak lefordításában), a homiletikai és halachikus Midrást. Annak ellenére, hogy minden magyarázata valamilyen forrásra alapul, az itt közölt fordításban csak egyes helyeken jeleztük e forrásokat, mivel mindegyik jelölése túlságosan növelte volna a terjedelmet.

Rási sok esetben a héber szavakat általa „lááz”-nak nevezett korabeli francia megfelelőikkel fordította, miáltal a középkori francia nyelv egyik legkorábbi írásos feljegyzése is neki köszönhető. Gyakran idézi két spanyol zsidó tudós, Menáchem ben Szruk és Dunas ben Labrat lexikográfiai és nyelvtani munkáit.

Kijelenthető, hogy Rási a legkiválóbb tanítók képességeivel rendelkezett. Megérezte, hol találják majd nehezen érthetőnek a tanulók az anyagot, és olyan magyarázatokat adott, amelyeknek mind a kezdők, mint a tapasztalt tudósok hasznukat vehetik. Itt jegyezzük meg, hogy értelmezéseiben Rási egyes helyeken az idézett mondatrészletet beépíti magába a magyarázatba, másutt viszont az idézett szó vagy szavak után új mondatral kezdi kommentárját.

Az itt közreadott fordításhoz több héber kommentárt és angol fordítást is felhasználtunk, ilyen például a *Sáj lámorá* (Jeruzsálem, 2003), Chájim Dov Chavel rabbi tudományos Rási kiadása és kommentárja (Jeruzsálem, 1982), a *The Metsudah Chumash/Rashi* (New Jersey, 2001), a *Mesorah Publications Ltd.* (New York, 1995) kiadása és a *The Pentateuch and Rashi Commentary, The Jewish Publication Society* kiadása (Philadelphia, 1949).

Kiadásunkban a magyar fordításba ágyazva szerepel Rási eredeti héber szövege, hogy ezáltal még könnyebben lehessen azonosítani a héber szövegrészek magyar megfelelőit. E fordítási-szerkesztési elvet még olyan esetekben is betartottuk, amikor az eredeti héber mondat szórendjének hű követése kicsit nehezebben megérhető szórendet eredményezett a magyar fordításban. Legyen az olvasó jutalma e nehézségekért a Szentírás nyelvének jobb megértése, gyakorlása.

A most megjelent kommentárnak előfutára volt az 1998–99-ban megjelent rövid Rási válogatás, amely annak idején a *Gut Sábesz* hetilap harmadik évfolyamában jelent meg, és a 2007–08-ban megjelent *Szemelvények Rásinak a Tórához írt kommentárjából* című sorozat. A közreadott mű már tartalmazza a teljes hetiszakaszhéber és magyar szövegét is. Külön fejezzük ki köszönetünket *Dr. Klár Andrásnak* is, aki könyvkiadási munkánkban mindig mellettünk áll!

A kommentár kiadásával nagy feladatra vállalkoztunk, és ehhez kérjük az Önök segítségét is. Megjegyzéseiket, észrevételeiket kérjük, juttassák el hozzánk a rasi@zsido.com email címre.

Budapest, 5769. niszán 14., erev peszách

Oberlander Báruch

Vájigás (1Mózes 44:18–47:31.) פְּרִשְׁת וַיִּגַּשׁ

A hetiszakasz tartalmából

- Jehuda odalép József elé, és kérlelni kezdi, engedje szabadon Benjámint, és felajánlkozik, hogy Benjámint helyett rabszolgája lesz az egyiptomi uralkodónak. József, látván a fivérek egymás iránti lojalitását, felfedi előttük kilétét: – Én vagyok József! – jelenti ki. – Él-e még atyám? (1Mózes 44:18–45:3.)
- A fivéreket a szégyen és a bűntudat érzése önti el, de József vigasztalja őket. – Nem ti küldtetek engem ide – mondja nekik –, hanem Isten. Minden Felülről lett így rendelve, hogy mi és az egész térség megmeneküljünk az éhhaláltól. József meghívja a testvéreit és atyját, hogy költözzenek az egyiptomi Gósenbe. Sok ajándékot ad a testvéreknek, és még többet Benjáminnak. (1Mózes 45:3–23.)
- A fivérek sietnek vissza Kánaánba, hogy megvigyék a hírt. Jákob lemegy Egyiptomba fiaival és azok családjával – összesen hetvenen –, és 22 év elteltével végre újra találkozhat szeretett fiával. Útban Egyiptom felé isteni ígéretet kap: – Ne félj lemenni Egyiptomba, mert nagy néppé teszlek majd ott. Én lemegyek veled Egyiptomba, és majd fel is hozlak onnan. (1Mózes 45:24–46:34.)
- Miután megérkeznek Egyiptomba, elmennek a fáraóhoz, és Jákob megáldja őt. Közben József élelmet és gabonát ad el az éhínség idején, és megveszi érte Egyiptom összes földjét a fáraó számára. A fáraó odaadja József családjának Gósen termékeny földjét, hogy ott telepedjenek le, és Izrael gyermekei gyarapodni kezdenek az egyiptomi száműzetésükben. (1Mózes 47:1–27.)

וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי יְדָבָר נָא עֲבָדֶךָ דָּבָר בְּאָזְנֵי אֲדֹנָי וְאֵל יִחַר אַפֶּךָ בְּעַבְדֶּךָ כִּי כְמוֹד כְּפָרְעֹה. (בראשית מד, יח)

Ekkor eléje lépett Jehuda, és mondta: „Kérlek, uram, hadd szóljon szolgád egy szót uram fülébe, és ne törjön ki haragod szolgád ellen, mert te olyan vagy, mint a fáraó. (1Mózes 44:18.)

וַיִּגַּשׁ אֵלָיו וַיֹּאמֶר – Ekkor eléje lépett... uram fülébe...¹ – כִּינְסוּ דְבָרֵי בְּאָזְנֵיךָ – [Jelentése:] Vajha meghallgatást nyernének nálad szavaim.

¹ Ez nem azt jelenti, hogy Jehuda József fülébe kívánta volna súgni mondandóját, hiszen a tolmáchoz intézte szavait, ahogy az fentebb (1Mózes 42:23.) elhangzik.

És mi mondtuk uramnak: van atyánk, öreg ember és egy öregségére született gyermeke, a legkisebbik; testvére meghalt és ő egyedül maradt meg anyjának és az atya szereti. (1Mózes 44:20.)

הָיָה מוֹצִיא דָּבָר שֶׁקָּר – מפני היראה – Mivel félt, – אִם אֹמֵר לוֹ שֶׁהוּא – azt gondolta [ugyanis, hogy] – „Ha azt mondom neki, hogy él, – יֹאמֵר הִבִּיאֹהוּ אֶצְלִי – azt fogja mondani: »Hozd ide őt nekem!«”

מֵאוֹתָהּ הָאֵם אֵין לוֹ עוֹד אֶח – מאותה האם אין לו עוד אח – [Azaz] attól az anyától nincsen másik fivére.

וַתֹּאמֶר אֶל עֲבָדֶיךָ הוֹרְדוּהוּ אֵלַי וְאֶשְׁמָה עֵינַי עָלָיו. (בראשית מד, כא)

És te azt mondtad szolgálidnak: hozzátok le hozzám, hadd vessem reá szememet. (1Mózes 44:21.)

וַתֹּאמֶר אֶל אֲדֹנָי לֹא יוּכַל הַנֶּעַר לַעֲזֹב אֶת אָבִיו וְעוֹב אֶת אָבִיו וְנָמַת. (בראשית מד, כב)

És mi mondtuk uramnak, a fiú nem hagyhatja el atyját, ha elhagyja atyját, akkor az meghal. (1Mózes 44:22.)

אִם יַעֲזוֹב אֶת – ha elhagyja atyját, akkor az meghal.⁶ – דוֹאֲגִים אָנוּ שֶׁמָּא יָמוּת בְּדֶרֶךְ – aggódunk, hogy meghalhat atyját, – שֶׁהָיָה אִמּוֹ בְּדֶרֶךְ מֵתָה – mert anyja is útközben halt meg.

וַתֹּאמֶר אֶל עֲבָדֶיךָ אִם לֹא יֵרֵד אֲחֵיכֶם הַקָּטָן אֲחֵיכֶם לֹא תִסְפּוּן לִרְאוֹת פָּנָי. (בראשית מד, כג)

Te pedig azt mondtad szolgálidnak, ha legkisebb testvérték nem jön le veletek, ne lássátok többé arcomat. (1Mózes 44:23.)

וַיְהִי כִּי עָלִינוּ אֶל עֲבָדֶיךָ אָבִי וַנִּגַּד לוֹ אֶת דְּבָרֵי אֲדֹנָי. (בראשית מד, כד)

És történt, hogy midőn fölmentünk szolgálodhoz, az én atyámhoz, megmondtuk neki uram szavait. (1Mózes 44:24.)

וַיֹּאמֶר אָבִינוּ שָׁבוּ שִׁבְרוּ לָנוּ מַעַט אֶכֶל. (בראשית מד, כה)

⁶ De hiszen Jehudának nem volt biztos tudása arról, hogy József meghalt-e!

⁷ Ibn Ezrával, Rásbámmal, Sformóval és másokkal ellentétben, akik a נָמַת (vámét)-et úgy értelmezik, hogy Jákob halna meg, Rási azon a véleményen van, hogy ez Benjáminra utal. Lásd még a 31. vershez írt Rási-kommentárt.

És atyánk mondta: menjetek újra és vegyetek nekünk egy kis eleséget. (1Mózes 44:25.)

וַיֹּאמֶר לֹא נוּכַל לָרֶדֶת אִם יֵשׁ אֲחֵינוּ הַקָּטָן אִתָּנוּ וַיְרַדְנוּ כִּי לֹא נוּכַל לָרְאוֹת פְּנֵי הָאִישׁ וְאֲחֵינוּ
הַקָּטָן אֵינָנו אִתָּנוּ. (בראשית מד, כו)

És mi azt mondtuk, nem mehetünk le; ha velünk van legkisebb testvérünk, akkor lemegyünk, mert nem láthatjuk a férfiú arcát, ha legkisebb testvérünk nincs velünk. (1Mózes 44:26.)

וַיֹּאמֶר עֲבָדְךָ אָבִי אֵלֵינוּ אַתֶּם יִדְעֶתֶם כִּי שְׁנַיִם יִלְדָה לִּי אִשְׁתִּי. (בראשית מד, כז)

És szólt hozzánk szolgád, az én atyám: ti tudjátok, hogy két fiút szült nekem az én feleségem. (1Mózes 44:27.)

וַיֵּצֵא הָאֱחָד מֵאִתִּי וְאָמַר אֶךָ טָרַף טָרַף וְלֹא רָאִיתִיו עַד הַנְּהָ. (בראשית מד, כח)

Az egyik elment tőlem és akkor azt mondtam, bizony szét lett tépve, és nem is láttam mostanig. (1Mózes 44:28.)

וַיִּלְקַחְתֶּם גַּם אֶת זֶה מֵעַם פְּנֵי וַקְרָהוּ אָסוֹן וְהוֹרְדְתֶם אֶת שִׁיבְתִי בְרָעָה שְׂאֵלָה. (בראשית מד, כט)

És ha elveszitek ezt is színem elől és baleset éri, akkor ősz fejemet gondok közt viszitek le a sírba. (1Mózes 44:29.)

וְהוֹרְדוּ אֶסוֹן – és baleset éri. – שְׂהֵשֵׁטָן מִקְטָרֵג – Mert a Sátán vádat emel – בְּשַׁעַת הַסְּכָנָה – veszély idején.⁸

akkor ősz fejemet gondok közt viszitek le a sírba. – אֲנִי מִתְנַחֵם בּוֹ – vigaszt nyerek általa – עַכְשָׁו כְּשֶׁהוּא אֶצְלִי – Amíg mellettem van, – עַל אִמּוֹ וְעַל אָחִיו – anyja és fivére [elvesztéséért]. – וְאִם יָמוּת זֶה – De ha meghal, – שְׂשַׁלְשֶׁתָן מֵתוּ בְיָוִם אֶחָד – mintha mindhárman egyazon napon haltak volna meg, – דוּמָה עָלֵי – olybá tűnik majd nekem, –

וְעַתָּה כְּבֹאֵי אֶל עֲבָדְךָ אָבִי וְהַנְעֵר אֵינָנו אִתָּנוּ וְנִפְשׁוֹ קְשׁוּרָה בְּנִפְשׁוֹ. (בראשית מד, לו)

És ha most eljövök szolgádhoz, az atyámhoz és a fiú nincs velünk, holott lelke össze van kötve az ő lelkével, (1Mózes 44:30.)

⁸ Lásd Rásinak fentebb, a 42:4-hez írt kommentárját.

וְלֹא יָכַל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנִּצְבִּים עָלָיו וַיִּקְרָא הוֹצִיאֵהוּ כָּל אִישׁ מֵעָלָיו וְלֹא עָמַד אִישׁ אֹתוֹ בְּהַתְּנוּעַת יוֹסֵף אֶל אָחָיו. (בראשית מה, א)

József nem tudott tovább uralkodni magán mindazok előtt, akik körülötte álltak és fölkiáltott: „Menjen ki mindenki mellőlem!” Nem is maradt senki sem mellette, midőn József megismertette magát testvéreivel. (1Mózes 45:1.)

József nem tudott tovább uralkodni magán mindazok előtt, akik körülötte álltak. – Nem tudta elviselni [annak gondolatát], – hogy a mellette álló egyiptomiak fültanúi legyenek – fivérei megaláztatásának, – **וַיִּתְּנוּ אֶת קִלּוֹ בְּכִי וַיִּשְׁמְעוּ מִצָּרִים וַיִּשְׁמַע בֵּית פְּרֹעֹה.** (בראשית מה, ב)

Hangos sírásra fakadt, meghallották az egyiptomiak, és meghallotta a fáraó háza. (1Mózes 45:2.)

és meghallotta a fáraó háza. – [A *bét Páro* kifejezés ugyanazt jelenti, mint a] *béto sel Páro*), – azaz szolgálai és háznépe. – Itt az utalás nem egy szó szerinti értelemben vett házra utal, – hanem hasonló [a kifejezés], mint a *bét Jiszráél*¹³ – Izráel háznépe – vagy *bét Jehudá* – Jehudá háznépe¹⁴, – ófranciául *meisnede*.

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָחָיו אֲנִי יוֹסֵף הָעוֹד אָבִי חַי וְלֹא יָכַלוּ אָחָיו לַעֲנוֹת אֹתוֹ פִּי נִבְהָלוּ מִפְּנָיו. (בראשית מה, ג)

És szólt József testvéreihez: „Én vagyok József! Él-e még atyám?” De testvérei nem tudtak neki felelni, meg voltak rendülve színe előtt. (1Mózes 45:3.)

meg voltak rendülve színe előtt. – A **מִפְּנֵי הַבוֹשָׁה** – A szégyentől.

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָחָיו גָּשׁוּ נָא אֵלַי וַיִּנָּשׂוּ וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אַחֵיכֶם אֲשֶׁר מְכַרְתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה. (בראשית מה, ד)

¹² Azaz felfedi előttük kilétét.

¹³ 2Mózes 16:31., Zsoltárok 115:12.

¹⁴ 1Királyok 12:21.

És szólt József testvéreihez: „Lépjetek közelebb, kérlek!” És közelebb jöttek. És ő szólt: „Én vagyok József, a ti testvéretek, akit eladtatok Egyiptomba. (1Mózes 45:4.)

רָאָה אוֹתָם נְסוּגִים לְאַחֵר – ...**Lépjetek közelebb, kérlek!...**¹⁵ – עֲבָשׁוּ אַחֵי נְכַלְמִים – „Fivéreim most szégyellik magukat,” – קָרָא לָהֶם בְּלִשׁוֹן רַכָּה וְתַחֲנוּנִים – ezért szeretettel és esdeklón szólt hozzájuk, [tehát arra kérte őket, hogy jöjjenek bizalmasabb közelségbe hozzá,] – וְהִרְאָה לָהֶם שֶׁהוּא מְהוּל – [és miután vonakodnak elhinni, hogy ő valóban József, újra megnevezi magát, és azzal győzte meg őket, hogy] megmutatta nekik, hogy körül van metélve.

וַעֲתָה אַל תַּעֲצְבוּ וְאַל יַחַר בְּעֵינֵיכֶם כִּי מִכְרַתֶּם אֹתִי הֲנֵה כִּי לְמַחֲזֵה שְׁלַחְנִי אֲלֵהֶם לְפָנֵיכֶם.
(בראשית מה, ה)

Most pedig ne bánkódjatok és ne bosszankodjatok azon, hogy eladtatok ide, mert Isten azért küldött engem ide előttetek, hogy életetek megmaradjon. (1Mózes 45:5.)

לְמַחֲזֵה – hogy életetek megmaradjon. – לְהִיּוֹת לָכֶם לְמַחֲזֵה – [Jelentése:] hogy én életetek magtartója legyek.¹⁶

כִּי זֶה שְׁנַתִּים הָרַעַב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ וְעוֹד חֲמֵשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר אֵין חֲרִישׁ וְקָצִיר. (בראשית מה, ו)

Mert immár két éve tart az éhség az országban, és még öt éven át nem lesz szántás és aratás. (1Mózes 45:6.)

כִּי זֶה שְׁנַתִּים הָרַעַב – Mert immár két éve tart az éhség az országban. – אֶעֱבְרוּ מִשְׁנֵי הָרַעַב – A [hét] éhínséges esztendőből [kettő] telt el.

וַיִּשְׁלַחְנִי אֲלֵהֶם לְפָנֵיכֶם לְשׁוּם לָכֶם שְׂאֵרִית בְּאָרֶץ וּלְהַחִיּוֹת לָכֶם לְפָלִיטָה גְדוֹלָה. (בראשית
מה, ז)

És Isten engem elküldött előttetek, hogy legyen maradékotok a földön és hogy életben tartson benneteket nagy menekülésre. (1Mózes 45:7.)

¹⁵ 1. Miért nem hívta őket József közelebb magához, mielőtt felfedte előttük kilétét? 2. Miért azonosította magát újra, mondván: „Én vagyok József”, ahogyan azt az előző versben tette?

¹⁶ Vagyis, hogy azzá váljak, azzá válhassak.

וַעֲתָה לֹא אֲתֶם שְׁלַחְתֶּם אֹתִי הִנֵּה כִּי הֵאֲלֵהֶם וַיִּשְׁמַנִּי לְאָב לְפָרְעָה וּלְאָדוֹן לְכֹל בֵּיתוֹ וּמִשָּׁל
בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם. (בראשית מה, ח)

Így tehát nem ti küldtetek engem ide, hanem Isten; ő tett a fáraó atyjává és egész házának urává és uralkodóvá Egyiptom egész országában. (1Mózes 45:8.)

לָאב – atyjává. – לְחֵבֵר וּלְפִטְרוֹן – [Jelentése:] a király társává és védelmezőjévé.

מִהָרֹו וַעֲלוּ אֶל אָבִי וְאֲמַרְתֶּם אֵלָיו כֹּה אָמַר בְּנֵךְ יוֹסֵף שְׁמֵנִי אֱלֹהִים לְאָדוֹן לְכֹל מִצְרַיִם רְדֵה
אֵלַי אֶל תַּעֲמֹד. (בראשית מה, ט)

Siessetek, menjetek föl atyámhoz és mondjátok neki: Így szól fiad József, Isten engem egész Egyiptom urává tett: jöjj le hozzám, ne késlekedj. (1Mózes 45:9.)

אָבִי – menjetek föl atyámhoz.¹⁷ – אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהָהּ מִכָּל הָאֲרָצוֹת – Erec Jiszráél magasabban [fekszik], mint minden más ország.

וַיִּשְׁבְּתָ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וְהֵייתָ קְרוֹב אֵלַי אֲתָהּ וּבְנֵיךָ וּבְנֵי בְנֵיךָ וְצִאֲנֶךָ וּבְקָרְךָ וְכָל אֲשֶׁר לְךָ.
(בראשית מה, י)

És lakni fogsz Gósen földjén, és közel leszel hozzám, te, fiaid és fiaid fiai, nyájaid és gulyáid és mindened, amid van. (1Mózes 45:10.)

וְכָל־כְּלִיתִי אֲתָךְ שָׁם כִּי עוֹד חֲמֵשׁ שָׁנִים רָעָב פֶּן תִּגְרַשׂ אֲתָהּ וּבִיתְךָ וְכָל אֲשֶׁר לְךָ. (בראשית מה, יא)

És én majd eltartalak ott, mert még öt évig éhség lesz; nehogy elszegényedj te, házad és minden, ami a tied. (1Mózes 45:11.)

פֶּן תִּגְרַשׂ – nehogy elszegényedj. – דִּלְמָא תִּתְמַסְכֵּן – *dilmá titmáskén* – nehogy elszegényedj [Onkelosz]. – לְשׁוֹן מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר – Ugyanabból a gyökből, mint [a moris] a *moris umáásir*¹⁸ [szövegrészben].

וְהִנֵּה עֵינֵיכֶם רְאוּת וְעֵינֵי אַחֵי בְנֵימִין כִּי פִי הַמְדַבֵּר אֲלֵיכֶם. (בראשית מה, יב)

És íme szemetek látja és Benjámín testvérem szeme, hogy az én szám szól hozzátok. (1Mózes 45:12.)

¹⁷ A Szentírás az Erec Jiszráélba való utazásra gyakorta az עֲלִיָּה (álíj) „felmenetel” szóval utal. Lásd fentebb 44:17., 33., 2Mózes 33:1.; 5Mózes 1:24.; 32:13.

¹⁸ 1Sámuel 2:7. „Az Örökkévaló tesz szegénnyé és gazdaggá”

וְשֹׂאֲנֵי – Dicsőségemet – בְּכַבֹּדִי – **És íme szemetek látja.** – וְהִנֵּה עֵינֵיכֶם רְאוּ – és azt, hogy én vagyok fivéreket, – וְשֹׂאֲנֵי מְהוּל כָּכֶם – hiszen körül vagyok metélve, akárcsak ti, – וְעוֹד כִּי פִי הַמְדַבֵּר אֲלֵיכֶם – s mi több, „hogy az én szám szól hozzátok” – בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ – a Szent Nyelven [azaz héberül].

– הַשְׁוֵה אֶת כָּלֶם יַחַד – Mindnyájukhoz egyenlően viszonyult, – לֹמַר – mintha azt mondta volna: – שִׁכְפָם – „Amiképpen nincs bennem gyűlölség Benjámin fivérem iránt, – וְשֹׂאֲנֵי לִי שֶׁנֶּאֱמַר עַל בְּנֵימִין אָחִי – hiszen ő nem volt ott, amikor engem eladtak, – כִּף אֵין – בְּלִבִּי שֶׁנֶּאֱמַר עַלֵיכֶם – ugyanúgy nincsen gyűlölség szívemben irántatok sem.”

וְהִגַּדְתֶּם לְאָבִי אֶת כָּל כְּבוֹדִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר רְאִיתֶם וּמִהֲרַתֶּם וְהוֹרַדְתֶּם אֶת אָבִי הַנֶּהָה. (בראשית מה, יג)

És mondjátok el atyámnak minden dicsőségemet Egyiptomban és mindent, amit láttatok, siessetek és hozzátok el atyámat ide”. (1Mózes 45:13.)

וַיִּפֹּל עַל צַוְאָרְיָי בְּנֵימִין אָחִיו וַיִּבְכֶּה וּבְנֵימִין בָּכָה עַל צַוְאָרְיוֹ. (בראשית מה, יד)

És testvére, Benjámin nyakába borult, és sírt, és Benjámin is sírt az ő nyakába borulva. (1Mózes 45:14.)

– **És testvére, Benjámin nyakába borult, és sírt...** – וַיִּפֹּל עַל צַוְאָרְיָי בְּנֵימִין אָחִיו וַיִּבְכֶּה – a két [jeruzsálemi] Szentély miatt, – וְעַל שְׁנֵי מִקְדָּשׁוֹת – שֶׁעֲתִידִין לִהְיוֹת בְּחֶלְקוֹ שֶׁל – amik Benjámin területén lesznek majd felépítve, – וְסוֹפֵן לְחָרֵב – és végül elpusztítva.

– **...és Benjámin is sírt az ő nyakába borulva.** – וַיִּבְנֵימִין בָּכָה עַל צַוְאָרְיוֹ – על – וְעַל שְׁנֵי מִקְדָּשׁוֹת – a silói Sátor miatt, – מִשְׁכַּן שִׁילָה – mely József területén lesz majd felépítve, – וְסוֹפֵן לְחָרֵב – és végül elpusztítva.²⁰

וַיִּנָּשֶׂק לְכָל אָחִיו וַיִּבְכֶּה עֲלֵיהֶם וְאֶחָדֵם כֵּן דִּבְרוּ אָחִיו אִתּוֹ. (בראשית מה, טו)

Megcsókolta mindegyik testvérét és sírt rajtuk, és azután beszéltek vele testvérei. (1Mózes 45:15.)

– **és azután.** – מֵאַחַר שֶׁרְאוּהוּ בּוֹכָה – Azután, hogy látták őt sírni – וְלָבוּ – és [látták, hogy] a velük kapcsolatos szándékai békések – וְשֶׁלֶם עִמָּהֶם

– **azután beszéltek vele testvérei.** – וְדִבְרוּ אָחִיו אִתּוֹ – Mert először szégyellték magukat előtte.

¹⁹ Miért említi József Benjámin szemét a többi fivérének szemétől külön?

²⁰ Lásd Jeremiás 7:12–14.

וְהָקֵל נִשְׁמַע בֵּית פְּרַעֲהַ לְאָמֵר בָּאוּ אֶחָי יוֹסֵף וַיֵּיטֵב בְּעֵינֵי פְּרַעֲהַ וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו. (בראשית מה, זט)

Hallották a hírt a fáraó házában is, mondván: Eljöttek József testvérei. És jónak tetszett a fáraónak és szolgálainak. (1Mózes 45:16.)

וְהָקֵל נִשְׁמַע בֵּית פְּרַעֲהַ – Hallották a hírt a fáraó házában is. – כמו בבית פְּרַעֲהַ – [A bét Páro] ugyanaz, mint a bövét Páro) [a fáraó házában],²¹ – וְזָהוּ לְשׁוֹן בֵּית מִמֶּשׁ – és itt [a bét – „ház” szót] szó szerint kell érteni.

וַיֹּאמֶר פְּרַעֲהַ אֶל יוֹסֵף אָמֵר אֶל אֶחָיךָ אֵת טַעֲנוֹ אֶת בְּעִירְכֶם וּלְכוּ בָאוּ אֶרְצָה כְּנָעַן. (בראשית מה, יז)

És szólt a fáraó Józsefhez: „Mondd meg testvéreidnek, ezt cselekedjétek: rakodjatok fel barmaitokra, induljatok és menjetek el Kánaán országába. (1Mózes 45:17.)

טַעֲנוֹ אֶת בְּעִירְכֶם – rakodjatok fel barmaitokra. – תְּבוּאָה – [Málházzátok fel őket] gabonával.

וַיִּקְחוּ אֶת אֲבִיכֶם וְאֶת בְּתִיכֶם וּבָאוּ אֵלַי וְאֶתְנֶנָּה לָכֶם אֶת טוֹב אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאָכְלוּ אֶת חֶלֶב הָאָרֶץ. (בראשית מה, יח)

És vegyétek atyátokat meg házatok népét és jöjjetek hozzám, nektek adom Egyiptom országának javát és egyétek az ország kövérjét. (1Mózes 45:18.)

אֶת טוֹב אֶרֶץ מִצְרַיִם – Egyiptom országának javát. – אֶרֶץ גִּשְׁן – [Utalva ezzel] Gósen földjére. – נָבֵא וְאֵינוּ יוֹדֵעַ מַה נָּבֵא – [Itt]²² prófétált, anélkül, hogy ezt tudta volna, – סוֹפֵם לַעֲשׂוֹתָהּ כְּמִצּוּלָה – mert [Egyiptom] végül²³ olyanná válik majd, mint a tenger mélye, – שֵׁאֵין בָּהּ דָּגִים – amely nem tartalmaz halat.²⁴

כֹּל חֶלֶב לְשׁוֹן מֵיטֵב הוּא – A chélev mindig valaminek a legjobb, legnemesebb részét jelenti.²⁵

²¹ Lásd fentebb 20. vers.

²² Amikor azt ígérte, hogy nekik adja Egyiptom országának legjavát.

²³ A kivonulás idején.

²⁴ A halak inkább a tenger felszínéhez közelebb eső vízrétegekben élnek, és csak elvétve a mélyebb régiókban. Rási szóhasználata: מְצוּלָה (mōculá) – [tenger] mélye –, valójában játékos utalás a מִצְרַיִם אֶת וַיִּנְצְלוּ (vájnáclu et Micrájim) (2Mózes 12:36.) „és így vettek sarcot Egyiptomon” szövegrészre.

²⁵ Lásd Rásinak a 3Mózes 3:9-hez írt kommentárját.

וְאַתָּה צְוִיתָהּ זֹאת עָשׂוּ קָחוּ לָכֶם מֵאָרֶץ מִצְרַיִם עֲגָלוֹת לְטַפְּכֶם וְלְנִשְׁיֶכֶם וּנְשֹׂאתֵם אֶת אֲבִיכֶם וּבְאֵתָם. (בראשית מה, ט)

Neked pedig meghagyom: ezt cselekedjétek, vegyetek magatoknak Egyiptom országából szekereket gyermekeitek és feleségeitek számára és hozzátok fel atyátokat és jöjjetek. (1Mózes 45:19.)

וְאַתָּה צְוִיתָהּ – **Neked pedig meghagyom.** – מִפִּי לוֹמֵר לָהֶם – az én ajkamról, hogy megmond nekik –

זֹאת עָשׂוּ – **[hogy] ezt cselekedjétek.**²⁶ – מִפִּי לְאָמֹר לָהֶם שֶׁבְּרִשׁוֹתַי הוּא – Mond meg nekik, hogy ez az én engedélyemmel [történik majd].

וַיַּעֲיִנְכֶם אֶל תַּחֲסוּ עַל כְּלִיכֶם כִּי טוֹב כָּל אָרֶץ מִצְרַיִם לָכֶם הוּא. (בראשית מה, כ)

Szemetek pedig ne sajnálja holmitokat, mert Egyiptom egész országának java a tietek.” (1Mózes 45:20.)

וַיַּעֲשׂוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף עֲגָלוֹת עַל פִּי פִּרְעֹה וַיִּתֵּן לָהֶם צָנָה לְדֶרֶךְ. (בראשית מה, כא)

Így is cselekedtek Izráel fiai, és József adott nekik a fáraó parancsa szerint szekereket és adott nekik élelmet az útra. (1Mózes 45:21.)

לְכֻלָּם נָתַן לְאִישׁ חֲלָפוֹת שְׂמָלֹת וּלְבִנְיָמִן נָתַן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת כֶּסֶף וְחֲמִשׁ חֲלָפוֹת שְׂמָלֹת. (בראשית מה, כב)

Mindnyájuknak adott egy-egy öltő ruhát, Benjáminnak pedig adott háromszáz ezüstöt és öt öltő ruhát. (1Mózes 45:22.)

וּלְאָבִיו שָׁלַח כְּזֹאת עֲשָׂרָה חֲמִרִים נְשָׂאִים מְטוֹב מִצְרַיִם וְעֶשֶׂר אֲתֹנֹת נְשָׂאֵת בָּר וְלָהֶם וּמְזוֹן לְאָבִיו לְדֶרֶךְ. (בראשית מה, כג)

És atyjának ezeket küldte: tíz szamarat, megrakva Egyiptomnak legjobb dolgaival, tíz nőtény szamarat, megrakva gabonával, kenyérral és élelemmel atyjának az útra. (1Mózes 45:23.)

²⁶ A fáraó egyedül Józsefhez intézte szavait. De akkor miért használja itt az עָשׂוּ (ászu) – ti [többes szám második személy] ezt cselekedjétek szót?

שְׁלַח קְזָאת – ezeket küldte. – [Jelentése:] eme mennyiség szerint. – וַיִּמְהוּ הַחֲשׁוּבוֹן – És mi volt ez a mennyiség? – „Tíz számarat, stb.”

מִצִּינוּ בַתְּלִמוּד שֶׁשָּׁלַח לוֹ יֵין – Egyiptomnak legjobb dolgaival. – Azt találjuk a Talmudban,²⁷ hogy jó évjáratú bort küldött neki, – וַיִּשְׁעַת זְקָנִים – ami örömére szolgál az idős embereknek. – וּמִדְּרַשׁ אֲגָדָה – [Mindazonáltal] a Midrás Ágádában²⁸ [meg azt találjuk], – גְּרִיסִין שֶׁל פּוֹל – [hogy] őrlött babot²⁹ [küldött neki].

כֶּבֶד וְלֶחֶם – gabonával, kenyérral. – [Úgy értendő,] ahogyan Onkelosz fordítja.

וּמִזֶּן – és élelemmel. – לִפְתָּן – Olyan ételek [voltak ezek] amelyeket kenyérral esznek.

וַיִּשְׁלַח אֶת אֶחָיו וַיַּלְכוּ וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם אֶל תְּרַגְזוּ בְּדֶרֶךְ. (בראשית מה, כד)

Így bocsátotta el testvéreit, és ők elmentek. És még mondta nekik: „Ne háborogjatok az úton”. (1Mózes 45:24.)

אֶל תִּתְעַסְקוּ בְּדַבַּר הַלָּכָה – Ne bonyolódjatok háláchikus vitába, – וְשֵׁלָא תִרְגְּזוּ עַלְיֵכֶם הַדֶּרֶךְ – nehogy veszélybe sodorjon titeket az út!³⁰ – דְּבַר אַחַר – Egy másik magyarázat: – אֶל תִּפְסִיעוּ פְּסִיעָה גְּסָה – Ne lépjetek túl nagyokat, [mert a nagyon nagy lépések ártalmasak az egészségre³¹!] – וּלְפִי – Még nappal érkezett meg [éjszakai pihenőhelyetekre!] – וְהַכְּנִסוּ בְּחֻמָּה לְעִיר – Ami a vers egyszerű jelentését illeti, elmondható, – פִּי – hogy mivel kínosan érezték magukat, – הָיָה דוֹאֵג שְׂמָא יְרִיבוּ בְּדֶרֶךְ – az ő eladása miatt, – עַל דְּבַר מְכִירְתּוֹ – vitatkozva egymással, mondván: – עַל יָדְךָ – „Miattad adtuk el”, – אֶתְּהָ סִפְרַתְּ לְשׁוֹן הָרַע עָלָיו – [vagy:] „Te vagy az, aki rágalmaztad őt, – וַיִּגְרַמְתָּ לָנוּ לְשָׂנְאוֹ – és meggyűlöltetted velünk.”

וַיַּעֲלוּ מִמִּצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן אֶל יַעֲקֹב אָבִיהֶם. (בראשית מה, כה)

És mindnyájan fölmentek Egyiptomból és megérkeztek Kánaán országába atyjukhoz, Jákóbbhoz. (1Mózes 45:25.)

²⁷ Mógilá 16b.

²⁸ Brésit rábá 94:2.

²⁹ Amelynek a Midrás szerint nyugtató hatása van az aggódó lélekre.

³⁰ Azaz: nehogy annyira elmerüljete a vitatkozásban, hogy a végén eltévedjete.

³¹ Táánit 10b.

וַיִּגְדּוּ לוֹ לְאֹמֶר עוֹד יוֹסֵף חַי וְכִי הוּא מַשְׁלָל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפְגַּע לְבוֹ כִּי לֹא הֶאֱמִין לָהֶם.
(בראשית מה, כז)

És elmondták neki, szólván: „József még él és uralkodik Egyiptom egész országa fölött”. És szíve megdöbbsent, mert nem hitt nekik. (1Mózes 45:26.)

uralkodik. – וַאֲשֶׁר הוּא מוֹשֵׁל – [A *vöchi* itt *vááser* értelemben szerepel:] *hogy uralkodik.*

És szíve megdöbbsent. – וַיִּפְגַּע לְבוֹ – [A *vájáfág libo* azt jelenti, hogy] megváltozott a szíve, – וְהִלֵּךְ מִלְּהֶאֱמִין – és többé nem hitt.³² – לֹא הָיָה לְבוֹ פֹּנֵה – A szívét nem ingatták meg a szavaik. – אֶל הַדְּבָרִים – A לשון מְפִיגִין טַעֲמֵן בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה – Ez misnai héberben ezzel így találkozunk: *möfigin táámán*.³³ – וְכִמוֹ מֵאֵין הַפְּגוּת – Ez hasonló ahhoz, hogy „megállás nélkül”³⁴ – וַיִּרְחוּ לֹא נָמַר – vagy [például] a *vörécho lo námár*³⁵ – מִתְרַגְּמִינֵן וַיִּרְחִיחַ לֹא פָג – úgy van lefordítva, hogy *vöréché lá fág*.

וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו אֵת כָּל דְּבָרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם וַיִּרְא אֵת הָעֲגָלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף לְשֵׂאת אֹתוֹ
(בראשית מה, כז)

És elmondták neki József minden szavát, amit hozzájuk beszélt, és mikor meglátta a szekereket, amelyeket József küldött, hogy őt elvigyék, akkor föléledt atyjuk Jákob lelke. (1Mózes 45:27.)

József minden szavát. – אֵת כָּל דְּבָרֵי יוֹסֵף – [József] adott nekik egy jelet, – בְּמַה הָיָה עוֹסֵק – a [tórai] tárgyat, amelyet éppen tanulmányozott, – כְּשֶׁפָּרַשׁ מִמֶּנּוּ – amikor elhagyta [Jákobot], – בְּפֻרְשֵׁת עֲגָלָה עֲרוּפָה – az *eglá árufa*³⁶ [a nyakát szegett üsző] fejezetében. – וַזֶּהוּ שֶׁנֶּאֱמַר – Erre maga a Szentírás szövege [utal]: – וַיִּרְא אֵת הָעֲגָלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף – „és mikor meglátta a szekereket [ágálot]³⁷, amelyeket József küldött,” – וְלֹא נֶאֱמַר אֲשֶׁר שָׁלַח פְּרֵעָה – és nem az áll benne, hogy „amelyeket a fáraó küldött.”³⁸

³² Ugyanis addig a pillanatig hitt benne, hogy József esetleg még él.

³³ Béjca 14a. „A fűszerek elveszítik ízüket (*möfigin tá’mán*),” vagyis az ízük megszűnik létezni.

³⁴ *Siralmak* 3:49.

³⁵ *Jeremiás* 48:11. „illata sem változott meg.”

³⁶ *5Mózes* 21:1-9.

³⁷ Az *עֲגָלוֹת* (*ágálot*) – „szekereket” (hangzása alapján) utalás az *עֲגָלָה* (*eglá*) – „üsző” szóra.

³⁸ Mert ha az *עֲגָלוֹת* (*ágálot*) a szekerekre utalna, akkor ez kellene álljon a szövegben.

שָׁרְתָה עָלָיו שְׂכִינָה – **akkor föléledt atyjuk Jákob lelke.** – וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב – Az Isteni Jelenlét, amely korábban elhagyta őt, visszaereszkedett rá.

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל רַב עוֹד יוֹסֵף בְּנֵי חַי אֵלֶּכָה וְאָרְאֶנּוּ בְּטָרֵם אָמוֹת. (בראשית מה, כח)

És szólt Izráel: „Elég – József fiam még él! Elmegyek, hogy még lássam őt, mielőtt meghalok”. (1Mózes 45:28.)

– **Elég.** – רַב לִי עוֹד שְׂמִיחָה וְחֵדוּהָ – Még rengeteg öröm és gyönyörűség vár rám, – הוֹאִיל וְעוֹד יוֹסֵף בְּנֵי חַי – hiszen a fiam, József, él.

וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וְכָל אֲשֶׁר לוֹ וַיָּבֵא בְּאֶרֶז שָׁבַע וַיִּזְבַּח זִבְחִים לְאֱלֹהֵי אָבִיו יַצְחָק. (בראשית מו, א)

És elindult Izrael minden hozzátartozójával együtt, érkezett Bér Sevába, és ott áldozatot mutatott be atyja, Izsák Istenének. (1Mózes 46:1.)

– תִּיב אָדָם בְּכָבוֹד אָבִיו – **...atyja, Izsák Istenének.** – Az embernek jobban kell tisztelnie atyját, – יוֹתֵר מִבְּכָבוֹד זְקֵנוֹ – mint a nagyapját, – לְפִיכָּךְ – és nem Ábrahámra. – תָּלָה בְּיַצְחָק – ezért hivatkozott [Jákob] Izsákra – וְלֹא בְּאַבְרָהָם.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הַנְּנִי. (בראשית מו, ב)

És szólt Isten Izráelhez éjjeli megjelenésben mondván: „Jákob! Jákob!” És ő mondta: „Itt vagyok”. (1Mózes 46:2.)

– לְשׁוֹן חֶבֶה – [Jákob nevének ismételt említése] szeretetteljességre utaló kifejezés. – **Jákob! Jákob!** – יַעֲקֹב יַעֲקֹב

וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי הָאֵל אֱלֹהֵי אָבִיךָ אֵל תִּירָא מִרְדֵּה מִצְרַיִמָּה כִּי לְגוֹי גָדוֹל אֲשִׁימָךְ שָׁם. (בראשית מו, ג)

És ő így szólt: „Én vagyok az Isten, atyád Istene, ne félj lemenni Egyiptomba, mert nagy néppé teszlek majd ott.” (1Mózes 46:3.)

– לְפִי שְׁהִיָּה מִצֵּר – **ne félj lemenni Egyiptomba.** – [Azért mondta neki ezt az Örökkévaló,] mert [Jákob] elszomorodott, – עַל שֶׁנִּזְקַק – hogy el kell hagynia Erec Jiszáélt. – לְצִאֵת לְחוּצָה לְאֶרֶץ

אֲנֹכִי אֲרַד עִמָּךְ מִצְרַיִמָּה וְאֲנֹכִי אֵעֲלֶךָ גַּם עָלַה וַיֹּסֵף יֵשִׁית יְדוֹ עַל עֵינָיִךְ. (בראשית מו, ד)

Én lemegyek veled Egyiptomba és Én majd fel is hozlak; József pedig ráteszi kezét a szemedre”. (1Mózes 46:4.)

וַיִּקַּם יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיִּשְׂאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת יַעֲקֹב אֲבִיהֶם וְאֶת טַפָּם וְאֶת נְשֵׂיהֶם בְּעֲגָלוֹת
 אֲשֶׁר שָׁלַח פְּרַעֲה לְשֵׂאת אֹתוֹ. (בראשית מו, ה)

És elindult Jákób Beér-Sebából, és Izráel fiai elvitték atyjukat Jákóbot, gyermekeiket és feleségeiket a szekereken, amelyeket a fáraó küldött, hogy elvigyék őt. (1Mózes 46:5.)

וַיִּקְחוּ אֶת מִקְנֵיהֶם וְאֶת כְּוֹשֵׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ בְּאֶרֶץ כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ מִצְרַיִם יַעֲקֹב וְכָל זֶרְעוֹ אִתּוֹ.
 (בראשית מו, ו)

És vették jószágukat és vagyonukat, amit Kánaán országában szereztek, és Egyiptomba ért Jákob minden magzatával. (1Mózes 46:6.)

אָבֵל מֵה שְׂרָכֶשׁ – amit Kánaán országában szereztek. – אֲשֶׁר רָכְשׁוּ בְּאֶרֶץ כְּנַעַן
 אֲרָם – Am azt, amit Pádán Árámban szerzett, – תָּתֵן הַכֹּל לְעֵשׂוֹ – teljes egészében
 Ézsauinak adta – בְּשִׁבִיל חֶלְקוֹ בְּמַעְרַת הַמַּכְפֵּלָה – a Machpéla barlangjából neki járó
 részért. – אָמַר – Azt mondta: – נִכְסֵי חוּצָה לְאֶרֶץ – „Az Erec Jiszáélen kívül szerzett
 tulajdonnak – אֵינֶן כְּדַאי לִי – nincsen értéke számomra.” – וְזֶהוּ – Ezt értette az alatt,
 hogy: – אֲשֶׁר כְּרִיתִי לִי – „[síromba,] amelyet magamnak [Kánaán országában]
 ástam.”³⁹ – אֲרָמֶת וְעֶזְרָת לֹא צְבוּרִין שֶׁל זָהָב וְשֶׁל כֶּסֶף – Aranyat és ezüstöt halmozott fel [Ézsau
 számára] – כְּמִין כָּרִי – nagy kupac formájában, – וְאָמַר לוֹ טוֹל אֶת אֵלוֹ – és azt mondta
 neki: „Vedd el ezeket.”

בְּנָיו וּבְנֵי בְּנָיו אֹתוֹ בְּנֵתָיו וּבְנֹת בְּנָיו וְכָל זֶרְעוֹ הֵבִיא אִתּוֹ מִצְרַיִם. (בראשית מו, ז)

Fiait és fiai fiait, leányait és fiainak leányait s minden magzatát magával vitte Egyiptomba. (1Mózes 46:7.)

וַיָּבֵר אֶת אֲשֶׁר – és fiainak leányait. – וּבְנֹת בְּנָיו – [Utalva] Áser leányára,
 Szeráchra, – וַיִּוְכַד בַּת לֵוִי – és Lévi leányára, Jochevedre.

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִם יַעֲקֹב וּבְנָיו בְּכֹר יַעֲקֹב רְאוּבֵן. (בראשית מו, ח)

Ezek pedig Izráel fiainak nevei, akik Egyiptomba jöttek: Jákob és fiai. Jákob elsőszülöttje Reuvén. (1Mózes 46:8.)

³⁹ De hiszen Jákob nem tért vissza élve Erec Jiszáélbe!

⁴⁰ Lentebb 50:5. Lásd Rási uo.

– על שם השָׁעָה – Mivel az **akik [Egyiptomban] jöttek.**⁴¹ – **הַבָּאִים מִצְרֵימָה** – az adott pillanatra koncentrálnak, – **קוֹרָא לָהֶם הַכְּתוּב בָּאִים** – a Szentírás így utal rájuk: „azok, akik jönnek.”⁴² – **וְאֵין לְתַמוּהָ** – [Így aztán] nincs mit csodálkozni azon, – **עַל אֲשֶׁר לֹא כָּתוּב אֲשֶׁר בָּאוּ** – miért nem azt írja a Szentírás, hogy „akik jöttek.”

וּבְנֵי רְאוּבֵן חֲנוּךְ וּפְלֹאֵךְ וְחֶצְרוֹן וְכַרְמִי. (בראשית מו, ט)

Reubén fiai: Hanók, Pallu, Hecrón és Kármí. (1Mózes 46:9.)

וּבְנֵי שִׁמְעוֹן מְוֹאֵל וְיָמִין וְאַהֲד וְיָכִין וְצַחַר וְשָׂאוּל בְּן הַכְּנַעֲנִית. (בראשית מו, י)

Simon fiai: Jemuél, Jámin, Ohád, Jáchin és Cochár, meg Saul, a kánaánita nő fia. (1Mózes 46:10.)

– **בְּן דִּינָה שְׁנִבְעָלָה לְכְנַעֲנִי** – Ez inkább Dinának, akit megerősszakolt egy kánaánita [Schem],⁴⁴ a fia. – **כְּשֶׁהֲרִגוּ אֶת שָׂכָם** – Miután megölték Schemet, – **לֹא הָיְתָה דִּינָה רוֹצֵה לְצֵאת** – Dina nem volt hajlandó elhagyni [a várost], – **עַד שֶׁנִּשְׁבַּע לָהּ שִׁמְעוֹן** – amíg Simon meg nem esküdött neki, – **שִׁישָׁאָנָה** – hogy elveszi őt feleségül.⁴⁵

וּבְנֵי לֵוִי גֵרְשׁוֹן קָהָת וּמְרָרִי. (בראשית מו, יא)

Lévi fiai: Gérsón, Kehát és Merári. (1Mózes 46:11.)

וּבְנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וְשֵׁלָה וְפֶרֶץ וְזָרַח וְיִזְמָת עֵר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנַעַן וַיְהִיו בְּנֵי פֶרֶץ חֶצְרוֹן וְחֶמוּל. (בראשית מו, יב)

Jehuda fiai: Ér, Ónán, Séla, Perc és Zerah; de Ér meg Ónán meghalt Kánaán országában. Perc fiai voltak Hecrón és Hámul. (1Mózes 46:12.)

וּבְנֵי יִשְׁשַׁכָּר תּוּלַע וּפְנֹה וְיֹוֹב וְשִׁמְרוֹן. (בראשית מו, יג)

⁴¹ A **הַבָּאִים** (*hábáim*) valójában jelen időben van: „akik jönnek.”

⁴² Vagyis annak az adott pillanatnak a jelen idejében.

⁴³ Ez nem értelmezhető szó szerint, mivel Ábrahám és Izsák megtiltották gyermekeiknek, hogy kánaánitákkal házasodjanak. Lásd 1Mózes 24:3.; 28:6.

⁴⁴ Uo. 34.

⁴⁵ Noha az ősatyák és Jákob fiai betartották a Tóra törvényeit, a Tóraadást megelőző időszakban előfordultak prófétai látomásokon alapuló kivételek. Simon és Dina számára is prófétai látomás révén vált világossá, hogy, noha egymás testvérei, mégis összeházasodhatnak (*Gur árje*).

אֵלֶּה בְּנֵי זִלְפָּה אֲשֶׁר נָתַן לָבֵן לְלֵאָה בְּתוֹ וַתֵּלֶד אֶת אֵלֶּה לְיַעֲקֹב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה נֶפֶשׁ. (בראשית מו, יח)

Ezek Zilpa fiai, akit adott Lábán Léa leányának és szülte ezeket Jákóbnak, tizenhat lélek. (1Mózes 46:18.)

בְּנֵי רַחֵל אֵשֶׁת יַעֲקֹב יוֹסֵף וּבְנֵימֵן. (בראשית מו, יט)

Ráchelnek, Jákob feleségének fiai: József és Benjámin. (1Mózes 46:19.)

בְּנֵי רַחֵל אֵשֶׁת יַעֲקֹב – Ráchelnek, Jákob feleségének fiai... – ובְּכֶלֶן – De a többinél [Leánál, Zilpánál és Bilhánál] – ובְּכֶלֶן לֹא נֶאֱמַר בְּהֵן אֵשֶׁת – nincs írva: „felesége”? – אֵלֶּה שְׁהֵיְתָה עֲקָרוֹ שֶׁל בֵּית – Mivel ő [Ráchel] volt a legfontosabb a házában [azaz őt szerette a legjobban].

וַיֻּלְד לְיוֹסֵף בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יֵלְדָה לוֹ אִסְנַת בֵּת פּוֹטִי פְרַע פֶּהֵן אֵן אֶת מְנַשֶּׁה וְאֶת אַפְרַיִם. (בראשית מו, כ)

És született Józsefnek Egyiptom országában, akiket neki Ászenat, Pótiferá, Ón papjának leánya szült: Menasse és Efraím. (1Mózes 46:20.)

וּבְנֵי בְנֵימֵן בְּלַע וּבְכֹר וְאַשְׁבֵּל גְּרָא וְנַעֲמָן אַחֵי וְרֵאשׁ מִפִּים וְחַפִּים וְאַרְדִּי. (בראשית מו, כא)

Benjámin fiai pedig: Bela, Beker, Asbél, Géra, Náamán, Éhi és Rós; Mupim, Hupim és Árd. (1Mózes 46:21.)

אֵלֶּה בְּנֵי רַחֵל אֲשֶׁר יָלַד לְיַעֲקֹב כָּל נֶפֶשׁ אַרְבַּעַה עֶשֶׂר. (בראשית מו, כב)

Ezek Ráchel fiai, akik Jákóbnak születtek, mind a lélek tizennégy. (1Mózes 46:22.)

וּבְנֵי דָן חֲשִׁים. (בראשית מו, כג)

Dán fiai: Husim. (1Mózes 46:23.)

וּבְנֵי נַפְתָּלִי יַחְצֵאֵל וְגוֹנִי וַיֵּצֵר וְשִׁלֵּם. (בראשית מו, כד)

Naftáli fiai pedig: Jahceél, Guni, Jécer és Sillém. (1Mózes 46:24.)

אֵלֶּה בְּנֵי בְלָהָה אֲשֶׁר נָתַן לָבֵן לְרַחֵל בְּתוֹ וַתֵּלֶד אֶת אֵלֶּה לְיַעֲקֹב כָּל נֶפֶשׁ שִׁבְעָה. (בראשית מו, כה)

Ezek Bilha fiai, akit Lábán Ráchel leányának adott, ezeket szülte Jákóbnak; mind a lélek hét. (1Mózes 46:25.)

כָּל הַנְּפֹשׁ הַבָּאָה לְיַעֲקֹב מִצְרַיִם יִצְאֵי יָרְכוּ מִלְּבַד נָשִׂי בְנֵי יַעֲקֹב כֹּל נֶפֶשׁ שְׂשִׁים וְשֵׁשׁ.
(בראשית מו, כו)

Mind a lélek, akik Jákobbal Egyiptomba jöttek, az ő ágyékából származók, Jákob fiainak feleségein kívül, mind a lélek hatvanhat. (1Mózes 46:26.)

Mind a lélek, akik Jákobbal [Egyiptomba] jöttek. – [Ezek,] akik elhagyták Kánaán országát, hogy Egyiptomba jöjjenek. – A *hábáá* szó itt nem múlt időben áll, – *וְאֵינן הַבָּאָה זֶה לְשׁוֹן עֶבֶר* – *אַלֵּא לְשׁוֹן הָהָה* – hanem jelen időben, – *כְּמוֹ בְּעֶרְבֵי הָאָה* – mint az „Este bemegy”⁴⁷ – *וְכִמּוֹ וְהִנֵּה רַחֵל בְּתוֹ הַבָּאָה עִם הַצֹּאֵן* – és az „íme leánya Ráchel éppen jön a juhokkal”⁴⁸ [szövegrészekben]. – *לְפִיכָּה טַעְמוֹ לְמִטָּה בְּאַלֵּי־ף* – Ezért a hangsúly a második szótagon van, az *a-en*, – *לְפִי שְׂשִׁים וְשֵׁשׁ יִצְאֵי לְבוֹא מֵאֶרֶץ כְּנָעַן* – mert amikor elindultak és jöttek Kánaán országa felől, – *לֹא הָיוּ אֶלֵּא שְׂשִׁים וְשֵׁשׁ* – csupán hatvanhatan voltak. – *וְהַשְּׂנֵי* – [Ám amikor a *hábáá*] másodsorra [szerepel a szövegben]: – *כָּל הַנְּפֹשׁ לְבֵית יַעֲקֹב* – „Jákob házának lelkei tehát, – *הַבָּאָה מִצְרַיִם שְׂבָעִים* – kik lejöttek Egyiptomba, összesen hetven,”⁴⁹ – *הוּא לְשׁוֹן עֶבֶר* – [már] múlt időben szerepel, – *לְפִיכָּה טַעְמוֹ* – ezért a hangsúly az első szótagra, a *b-r* esik. – *לְפִי שְׂשִׁים וְשֵׁשׁ יִצְאֵי שְׂשִׁים וְשֵׁשׁ* – Ez azért van, mert mihelyst megérkeztek, már hetvenen voltak, – *וְנִתְּוֹסְפָה לָהֶם יוֹכְבֵּד בֵּין הַחֹמוֹת* – mert ott találták Józsefet és két fiát, – *וְיֹסֵף וְשְׁנֵי בְנָיו* – és Jochevedet is hozzájuk számolták „a falak között.” – *וּלְדַבְרֵי הָאוֹמֵר* – Aszerint, aki azt állítja, hogy – *תְּאוֹמוֹת נוֹלְדוּ עִם הַשְּׂבָטִים* – minden egyes törzzsel együtt egy ikernővér is született,⁵⁰ – *צְרִיכִים אָנוּ לוֹמֵר שְׂמָתוֹ* – azt kell feltételeznünk, hogy ezek meghaltak – *לְפָנֵי יְרִידָתָן לְמִצְרַיִם* – még mielőtt lementek volna Egyiptomba, – *שְׁהָרֵי* – *לֹא נִמְנוּ כְּאֵן* – ők ugyanis nincsenek itt számba véve.

וּבְנֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר יָלְדוּ לוֹ בְּמִצְרַיִם נֶפֶשׁ שְׁנַיִם כָּל הַנְּפֹשׁ לְבֵית יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרַיִם שְׂבָעִים.
(בראשית מו, כז)

Józsefnek pedig két fia született Egyiptomban. Jákob házának összes lélekszáma tehát, akik lejöttek Egyiptomba, hetven. (1Mózes 46:27.)

⁴⁷ Eszter 2:14.

⁴⁸ Fentebb 29:6.

⁴⁹ 27. vers.

⁵⁰ Lásd a fentebb 35:17-hez írt Rási-kommentárt.

מִצָּאתִי – ...Jákov házának összes lélekszáma... – כָּל הַנְּפֹשׁ לְבַיִת יַעֲקֹב – Azt találtam a *Vájikrá rábá midrásban*:⁵¹ – יַעֲשׂוּ שֵׁשׁ נְפֹשׁוֹת הָיָה לוֹ – És az Írás így nevezi Ézsauanak hat „lelke” volt, – וְהַכְּתוּב קוֹרֵא אוֹתָן נְפֹשׁוֹת בֵּיתוֹ – és az Írás így nevezi őket:⁵² „házának lelkei” – לְשׁוֹן רַבִּים – többes számban, – לְפִי שֶׁהָיוּ עוֹבְדִין לְאַלְהוֹת – Jákovnak hetven volt, – מֵעַתָּה הָיוּ לוֹ – mivel ők több istent szolgáltak, – יַעֲקֹב שֶׁבָעִים הָיוּ לוֹ – de az Írás „lélek”-nek nevezi őket [egyedül], – לְפִי שֶׁהָיוּ – mert ők csak az egy Istent szolgálták.

וְאֵת יְהוּדָה שָׁלַח לְפָנָיו אֶל יוֹסֵף לְהוֹרֹת לְפָנָיו גִּשְׁנָה וַיְבֹאוּ אֶרְצָהּ גִּשְׁן. (בראשית מו, כח)

Jehudát pedig előreküldte Józsefhez, hogy mutassa neki az utat Gósenbe és megérkeztek Gósen földjére. (1Mózes 46:28.)

הוֹרֹת לְפָנָיו – hogy mutassa neki az utat. – כְּתַרְגוּמוֹ – Onkelosz magyarázata szerint: – לְפָנוֹת לוֹ מְקוֹם – hogy előkészítsen számára egy helyet – וְלְהוֹרֹת הָיָאָה יְתִישֵׁב בָּהּ – és, hogy megmutassa, hogyan telepedjék le ott.

לְפָנָיו – előre[küldte].⁵³ – קוֹדֵם שֶׁיִּגִּיעַ לְשָׁם – [Vagyis] mielőtt [Jákov] megérkezik oda. – וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה לְהוֹרֹת לְפָנָיו – A midrási magyarázat: *löhorot löfánáú*:⁵⁴ – לְתַקֵּן לוֹ בֵּית תְּלָמוּד – hogy tanházat készítsen elő, – שֶׁמִּשָּׁם תֵּצֵא הוֹרָאָה – ahonnan majd kiárad a [Tóra] tanítás.

וַיֵּאָסֶר יוֹסֵף מִרְכַּבְתּוֹ וַיַּעַל לְקִרְיַת יִשְׂרָאֵל אָבִיו גִּשְׁנָה וַיֵּרָא אֵלָיו וַיִּפֹּל עַל צַוְאַרְיוֹ וַיִּבְכֶּה עַל צַוְאַרְיוֹ עוֹד. (בראשית מו, כט)

És József befogott kocsijába, és fölment atyja Izráel elé Gósenbe; megjelent előtte, nyakába borult, és sokáig sírt a nyakában. (1Mózes 46:29.)

– És József befogott kocsijába...⁵⁵ – הוּא עֲצָמוֹ אָסַר אֶת – Ő maga fogta be a lovakat a kocsiába, – לְהִזְדָּרוֹ לְכַבּוֹד אָבִיו – hogy buzgalommal [teljesítse] az atya iránti tisztelet [parancsát].

⁵¹ 4:6.

⁵² 1Mózes 36:6.

⁵³ A *לִפְנֵי* (*lifné*) szónak több jelentése is van: 1. [vkinek/vminek] a jelenlétében (2Mózes 4:21.), 2. előtt v. korábban (fentebb 29:26.), 3. a hátul lévő vagy haladó előtt (fentebb 32:21.). Onkelosz magyarázata szerint a *לְפָנָיו* (*löfánáú*) azt jelenti, hogy *megérkezte előtte*. A midrási magyarázat szerint viszont azt jelenti: *a jelenlétében*, azaz *lehozta* (*löhorot löfánáú*) – hogy legyen egy tanház Jákov jelenlétében (azaz környezetében).

⁵⁴ *Brésit rábá* 95:3.

⁵⁵ Hát nem voltak szolgálói, akik ezt megtegyék helyette?

יֹסֵף נִרְאָה אֶל אָבִיו – [Azaz] József megjelent atyja előtt.

לְשׁוֹן הַרְבוֹת בְּכִיָּה – [A *vájéuk od*] bőszes könnyhullatásra [utal]. – וְכֵן – Hasonlóképp: – כִּי לֹא עַל אִישׁ יֵשִׁים – [ahol az *od*] – „Mert [Isten] nem terhel egy embert (*od*)”,⁵⁶ – לְשׁוֹן רַבּוּי הוּא – és azt jelenti: [Isten] nem vádolja meg az embert olyasmivel, – עַל חֻטְאָיו – ami meghaladja [ténylegesen elkövetett] bűneit. – אֵף כֹּאֵן הַרְבֵּה וְהוֹסִיף בְּבִכֵּי – Jelen esetben is, [József] sokat sírt, – יוֹתֵר עַל הַרְגִיל – jóval többet, mint amúgy. – וְלֹא נִשְׁקָו – és nem is csókolta meg. – וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ – Bölcseink magyarázata szerint – שֶׁהָיָה קוֹרָא אֶת שְׁמֵעַ – ez azért történt, mert [Jákok] a „Smá”-t⁵⁷ olvasta.

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל יוֹסֵף אֲמוֹתָה הַפְּעַם אַחֲרֵי רְאוֹתֵי אֶת פְּנֵיךְ כִּי עוֹדֶךָ חַי. (בראשית מו, ל)

És Izráel szólt Józsefhez: „Immár meghalhatok, miután láttam arcodat, hogy még élsz”. (1Mózes 46:30.)

Immár meghalhatok. – פשוטו כתרגומו – Az egyszerű jelentés az Onkelosz magyarázata szerinti.⁵⁸ – וּמְדַרְשׁוֹ – A midrási magyarázat azonban a következő: – סְבוּר הָיִיתִי לְמוֹת שְׁתֵּי מֵיתוֹת – „Korábban azt hittem, hogy kétszer fogok meghalni, – בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלְעוֹלָם הַבָּא – ebben a világban és az Eljövendő Világban, – וְהָיִיתִי אוֹמֵר – és én azt hittem, – שְׁיִתְבַּעֲנִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִיִּתְתֶךָ – hogy az Örökkévaló engem fog felelőssé tenni a halálodért. – עַכְשָׁו שְׁעוֹדֶךָ חַי – Most azonban, hogy még mindig életben vagy, – לֹא אֲמוֹת אֶלָּא פַּעַם אַחַת – csupán egyszer fogok meghalni.”⁵⁹

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָחָיו וְאֶל בֵּית אָבִיו אַעֲלֶה וְאֶגִּידָה לְפָרְעָה וְאֶמְרָה אֵלָיו אַחִי וּבֵית אָבִי אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנַעַן בָּאוּ אֵלַי. (בראשית מו, לא)

És József szólt testvéreihez és atyja népéhez: „Fölmegyek és jelentem a fáraónak és szólok neki: testvéreim és atyám háza, akik Kánaán országában voltak, eljöttek hozzám. (1Mózes 46:31.)

⁵⁶ *Jób* 34:23.

⁵⁷ 5Mózes 6:4–9. Az egyistenhit és az Örökkévaló igájának magunkra vétele, amelyet a zsidó ember kötelessége reggel és este elmondani. A háláchá szerint (*Jomá* 19b.) a *Smá* ima mondása közben az ember még csak nem is biccenthet felebarátjának, nehogy ezzel elvonja figyelmét az összpontosításról.

⁵⁸ Még ha meghalok is, most már megvigasztalódva halok meg.

⁵⁹ Az egyszerű jelentés szerint a *הַפְּעַם* (*hápaám*) azt jelenti: *most/immár*, a midrási magyarázat szerint pedig azt, hogy *egyszer*.

– És ועוד אומר לו – **és szólok neki: testvéreim, stb.** – ואמרה אליו אחי וגומר – még azt is elmondom neki: – והאנשים רועי צאן וגומר – „Az emberek pásztorok, stb.”

והאנשים רועי צאן כי אנשי מקנה היו וצאנם ובקרם וכל אשר להם הביאו. (בראשית מו, לב)
Az emberek pásztorok, mert baromtenyésztők voltak, nyájukat és gulyájukat és mindenüket elhozták. (1Mózes 46:32.)

והיה כי יקרא להם פרעה ואמר מה מעשיכם. (בראשית מו, לג)

És midőn hivat majd benneteket a fáraó és mondja: Mi a foglalkozástok? (1Mózes 46:33.)

ואמרתם אנשי מקנה היו עבדיך מנעורינו ועד עתה גם אנחנו גם אבותינו בעבור תשובו בארץ גשן כי תועבת מצרים כל רעה צאן. (בראשית מו, לד)

Mondjátok: Baromtenyésztők voltunk mi, szolgálid, ifjúságunk óta egész mostanáig, mind mi, mind atyáink, hogy lakhassatok Gósen földjén, mert utálat az egyiptomiak előtt minden juhpásztor. (1Mózes 46:34.)

– והיא צריכה להם – **– hogy lakhassatok Gósen földjén.** – בעבור תשובו בארץ גשן – És az [az a föld], amire nektek szükségetek van, – שיהא ארץ מרעה – mert az legelőkben [dús] vidék. – וכשתאמר לו – És amikor elmondjátok neki, – שאין אתם – hogy nem értetek más munkához, – בקי אין במלאכה אחרת – ő majd eltávolít titeket magától, – ויושיבכם שם – és ott fog letelepíteni titeket.

– mert utálat az egyiptomiak előtt minden juhpásztor. – לפי שהם להם אלהות – Mivel azok [vagyis a juhok] számukra istenségek .

ויבא יוסף ויגד לפרעה ויאמר אבי ואחי וצאנם ובקרם וכל אשר להם באו מארץ כנען והנם בארץ גשן. (בראשית מז, א)

Elment József és jelentette a fáraónak, mondván: „Atyám és testvéreim, nyájuk és gulyájuk és mindenük amijük van, eljöttek Kanaán országából és most Gósen földjén vannak. (1Mózes 47:1.)

וימקצה אחיו לקח חמשה אנשים ויצגם לפני פרעה. (בראשית מז, ב)

És testvérei közül vett öt embert, és a fáraó elé állította őket. (1Mózes 47:2.)

– És testvérei közül... – a gyengébbek közl vett, – שְׂאֵם יִרְאֶה אוֹתָם – akik nem látszottak erőseknek, – גְּבוּרִים – mert ha harcosoknak látja őket [a fáraó], – יַעֲשֶׂה אוֹתָם אֲנָשִׁי מִלְחָמָה – akkor katonának nevezi ki őket.

– יְאוּבְן שְׁמֵעוֹן לְוִי – Ezek [vagyis a gyengébbek, a következők] voltak: – אוֹתָן שְׂאֵם כָּפַל מִשָּׂה – Reuén, Simon, Lévi, Jiszáchár és Benjámin, – שְׁמוֹתָם – azok, akinek a nevét Mózes nem ismételte meg, – כְּשֶׁבְרַקָּן – amikor megáldotta őket.⁶⁰ – אֶבֶל שְׁמוֹת הַגְּבוּרִים כָּפַל – Az erősek neveit viszont megismételte: – וְזֹאת לַיהוּדָה – „És ezt Jehúdáról: – שְׁמֵעַ ה' קוֹל יְהוּדָה – És szólt: Halljad, Örökkévaló, Jehúda szavát.”⁶¹ – וְלִגְד אֶמֶר בְּרוּךְ מִרְחִיב גֵּד – „És Gádról mondta: Áldott legyen, aki kitágította Gád határát!”⁶² – וְלִנְפֹתָלִי אֶמֶר נִפְתָּלִי – „És Naftáliról mondta: Naftáli.”⁶³ – וְלִדָּן אֶמֶר דָּן – „És Dánról mondta: Dán.”⁶⁴ – וְכֵן לְזִבּוּלוֹן – És ugyanígy Zebulont illetően.⁶⁵ – וְכֵן לְאַשֵׁר – És ugyanígy Ásert illetően.⁶⁶ – זֶהוּ לְשׁוֹן – A fentebbiek a [Midrás] Brésit rábából⁶⁷ vett idézetek, – בְּרֵאשִׁית רִבְּהָ שְׂהִיא אֲגֻדַת אֶרֶץ – amely⁶⁸ Izráel Földjének ágádája.

– אֶבֶל בְּתַלְמוּד בְּבֵלִית שְׁלָנוּ – Ám a mi Babiloni Talmudunkban – מְצִינוּ – azt találjuk, – שְׂאוֹתָן שְׂכַפְל מִשָּׂה שְׁמוֹתָן – hogy azok, akiknek a neveit Mózes megismételte, – הֵם הַחֲלָשִׁים – voltak a gyengék, – וְאוֹתָן הֵבִיא לְפָנַי פְּרַעֲה – és ezek voltak azok, akiket [József] a fáraó elé vezetett. – וַיְהוּדָה שְׂהֵכַפַּל שְׁמוֹ – Ami pedig azt a tényt illeti, hogy Jehuda neve ismételten említettik; – לֹא הֵכַפַּל מִשׁוּם חֲלָשׁוֹת – [nos] nem azért ismétli [Mózes] a nevét, mintha gyenge volna, – יֵשׁ בְּדָבָר – hanem ennek egy [sajátos] oka van, – כְּדֵאִתָּא בְּבָבָא קָמָא – mint azt említi is a [Talmud] *Bává kámá* traktátusa⁶⁹. – וּבְבִרְיָתָא דְסִפְרֵי – A Szifré brájtájában az a változat szerepel, – בְּזֹזוֹת הַבְּרָכָה – a *Vözot hábráchá* [részben], – כְּמוֹ בְּתַלְמוּד שְׁלָנוּ – amely megegyezik a Talmudunkban, [a *Bává kámá*ban olvasható verzióval].⁷⁰

⁶⁰ 5Mózes 33.

⁶¹ Uo. 7.

⁶² Uo. 20.

⁶³ Uo. 23.

⁶⁴ Uo. 22.

⁶⁵ Uo. 18.

⁶⁶ Uo. 24.

⁶⁷ 95:4.

⁶⁸ Ti. a *Brésit rábá*.

⁶⁹ 92a.

⁷⁰ Jehuda neve megismétlésének oka pedig a következő volt: Mózes egy különleges imát mondott el annak érdekében, hogy Jehuda csontjai ne zörögjenek a koporsóban, mivel

וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל אֶחָיו מַה מַּעֲשִׂיכֶם וַיֹּאמְרוּ אֵל פַּרְעֹה רַעַה צֵאן עֲבָדֶיךָ גַם אֲנַחְנוּ גַם אֲבוֹתֵינוּ.
(בראשית מז, ג)

És a fáraó szólt az ő testvéreihez: „Mi a foglalkozástok?” És ők mondták a fáraónak: „Pásztorok a te szolgálaid, mind mi, mind atyáink”. (1Mózes 47:3.)

וַיֹּאמְרוּ אֵל פַּרְעֹה לְגוֹר בְּאֶרֶץ בְּאֵנוּ כִּי אֵין מְרַעָה לְצֵאן אֲשֶׁר לְעֲבָדֶיךָ כִּי כְבֹד הָרַעַב בְּאֶרֶץ
כְּנָעַן וְעֵתָה יֵשְׁבוּ נָא עֲבָדֶיךָ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן. (בראשית מז, ד)

És mondták a fáraónak: „Azért jöttünk, hogy az országban tartózkodjunk, mert nincs leelő szolgálid juhaid számára, mert súlyos az éhség Kánaán országában; és most hadd lakjanak szolgálid Gósen földjén”. (1Mózes 47:4.)

וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל יוֹסֵף לֵאמֹר אָבִיךָ וְאֶחָיֶךָ בָּאוּ אֵלַיךָ. (בראשית מז, ה)

És a fáraó szólt Józsefhez, mondván: „Atyád és testvéreid eljöttek hozzád. (1Mózes 47:5.)

אֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָנֶיךָ הוּא בְּמִיטֵב הָאֶרֶץ הוֹשֵׁב אֶת אָבִיךָ וְאֶת אֶחָיֶךָ יֵשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן וְאִם יִדְעָתָּ
וַיֵּשׁ בָּם אֲנָשֵׁי חַיִּל וְשִׁמְתָם שְׂרֵי מִקְנֵה עַל אֲשֶׁר לֵי. (בראשית מז, ו)

Egyiptom országa előtted van, az ország legjavában telepítsd le atyádat és testvéreidet, lakjanak Gósen földjén. És ha tudod, hogy vannak közöttük derék férfiak, tedd meg őket nyájaim felügyelőivé”. (1Mózes 47:6.)

בְּקִיָּאִין בְּאֶמְנוּתָן לְרַעוּת צֵאן – Akik szakértői a juhászokodásnak.

עַל אֲשֶׁר לֵי – [nyájaim] felügyelőivé. – על צֵאן שְׂרֵי – Juhnyájaim [felügyelőivé].

וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת יַעֲקֹב אָבִיו וַיַּעֲמְדֵהוּ לְפָנָיו פַּרְעֹה וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת פַּרְעֹה. (בראשית מז, ז)

És József elhozta atyját, Jákobot, és a fáraó elé állította, és Jákob megáldotta a fáraót. (1Mózes 47:7.)

földi maradványait negyven éven át vitték magukkal a pusztai vándorlás alatt. (Lásd Bává kámá 92a. Lásd még Rási, 5Mózes 33:7.)

⁷¹ Noha a Szentírás egyéb helyein az אֲנָשֵׁי חַיִּל (ánsé cháil) „vitéz férfiakra” utal, itt nem beszélhetünk ilyen jelentésről, hiszen Józsefnek ezek a testvérei voltak a gyengék.

וַיְכַרְךָ יַעֲקֹב – és Jákob megáldotta. – היא שְׁאַלְתָּ שְׁלוֹם כְּדָרְךָ – Ez [az áldás] egyfajta üdvözlés volt, amint az szokásos – פֶּל הַנִּרְאִים לְפָנַי הַמְּלָכִים לְפָרְקִים – az olyanok részéről, akik királyok előtt jelennek meg időnként; – שְׁלוּדִיִּר בְּלֻעַז – ófranciául *saluder* [üdvözlöni].

וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל יַעֲקֹב כַּמָּה יָמֵי שְׁנֵי חַיֶּיךָ. (בראשית מז, ח)

És a fáraó szólt Jákóbbhoz: „Mennyi életed éveinek napjai?” (1Mózes 47:8.)

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל פְּרָעָה יָמֵי שְׁנֵי מַגּוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה מָעַט וְרַעִים הָיוּ יָמֵי שְׁנֵי חַיֵּי וְלֹא הִשְׁיִגּוּ אֶת יָמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אֲבֹתַי בְּיַמֵּי מַגּוּרֵיהֶם. (בראשית מז, ט)

És Jákob felelt a fáraónak: „Vándoréletem éveinek napjai százharminc év; kevés és szomorú volt életéveim napjainak sora és nem érték el őseim életéveinek napjait vándorlásuk idejében”. (1Mózes 47:9.)

שְׁנֵי מַגּוּרֵי – Vándoréletem éveinek napjai. – יָמֵי גְרוּתִי – [sné möguráj azt jelenti:] idegenként való létezésem évei, – כָּל יָמֵי הָיִיתִי גֵר בְּאֶרֶץ – [vagyis] egész életemben idegen voltam az országban.

וְלֹא הִשְׁיִגּוּ – **nem érték el.**⁷² – בְּטוֹבָה – Már ami a boldogságot illeti.

וַיְכַרְךָ יַעֲקֹב אֶת פְּרָעָה וַיֵּצֵא מִלְּפָנָי פְּרָעָה. (בראשית מז, י)

Ezután megáldotta Jákob a fáraót, és elment a fáraó elől. (1Mózes 47:10.)

וַיְכַרְךָ יַעֲקֹב – ...megáldotta Jákob... [Megint?] – כָּל הַנִּפְטָרִים מִלְּפָנָי שָׂרִים – Mert szokás, hogy az a személy, aki távozni kívánt egy királyi személy színe elől, – וְנוֹטְלִים רְשׁוּת – és engedélyt kért tőle [a távozásra]. – וַיִּמָּה בְּרָכָה בְּרָכּוֹ – Milyen áldásban részesítette [a fáraót]? – שִׁיעֲלָה גִילּוּס – Hogy emelkedjen fel a Nílus a lábaihoz. – לְפִי – [a fáraó örült az áldásnak,] mivel – שְׁאִין אֶרֶץ מִצְרַיִם שׁוֹתָה מִי גֶשְׁמִים – Egyiptom földjét nem eső öntözte, – אֶלָּא – Jákob – וַיִּמְבְּרָתוּ שֶׁל יַעֲקֹב וְאֵילָךְ – hanem a kiáradó Nílus [vize]. – הָיָה פְּרָעָה בָּא עַל גִּילּוּס – valahányszor a fáraó a Nílushoz közelített, – וְהוּא – az emelkedni kezdett felé, – וַיִּמְשָׁקָה אֶת הָאֶרֶץ – ily módon öntözve meg a földeket. – תַּנְחֻמָּא – A [Midrás] Tánchumá alapján⁷³.

וַיּוֹשֶׁב יוֹסֵף אֶת אָבִיו וְאֶת אֶחָיו וַיַּתֵּן לָהֶם אַחְזָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּמִיטַב הָאֶרֶץ בְּאֶרֶץ רַעַמְסֵס כַּאֲשֶׁר צִוָּה פְּרָעָה. (בראשית מז, יא)

⁷² Jákob ezen nem érthette azt, hogy nem élt addig, mint atyái, hiszen még életben volt.

⁷³ Nászo 26. fejezet.

És József letelepítette atyját és testvéreit és adott nekik birtokot Egyiptom országában, az ország javában, Rámszész földjén, amint a fáraó megparancsolta. (1Mózes 47:11.)

רַעַמְסֵס – Rámszész. – מֵאֲרָץ גֹּשֶׁן הִיא – Ez Gósen földjének egy része volt.

וַיִּכְלֹל יוֹסֵף אֶת אָבִיו וְאֶת אֶחָיו וְאֶת כָּל בֵּית אָבִיו לְחֶם לֶפֶי הָאָרֶץ. (בראשית מז, יב)

És ellátta József atyját és testvéreit és atyjának egész háznépét kenyérrrel a gyermekek számának megfelelően. (1Mózes 47:12.)

לֶפֶי הָאָרֶץ – a gyermekek számának megfelelően. – לֶפֶי הַצָּרִיף לְכָל בְּנֵי בֵּיתָם – [Jelentése:] a háznép összes tagja szükségleteinek megfelelően.

וְלֶחֶם אֵין בְּכָל הָאָרֶץ כִּי כָבֵד הָרָעַב מְאֹד וַתִּלְהַת אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶרֶץ כְּנָעַן מִפְּנֵי הָרָעַב. (בראשית מז, יג)

És nem volt kenyér az egész országban, mert az éhség nagyon súlyos lett; és ellankadt Egyiptom országa és Kánaán országa az éhség miatt. (1Mózes 47:13.)

חִזְרוּר לְעִנְיָן – És nem volt kenyér az egész országban. – וְלֶחֶם אֵין בְּכָל הָאָרֶץ – [A Szentírás ezen a helyen] visszatér az események elbeszélésének kezdetéhez,⁷⁴ – לַתְּחִלַּת שְׁנֵי הָרָעַב – az éhínség éveinek kezdetéhez.

וַתִּלְהַת – ellankadt. – כְּמוֹ וַתִּלְאָה – [A *vátélá*] ugyanazt jelenti, mint a *vátile*, – כְּתַרְגֹּמוֹ – ahogyan Onkelosz is fordítja. – לְשׁוֹן עֲיִפוּת – amely kimerültséget jelent, – וְדוּמָה לּוֹ – Ehhez hasonló: – כְּמַתְלֵהֶלֶה הַיּוֹרָה זְקִים – „Mint az elcsigázott, aki tüzes és halálos nyilakat lövöldöz.”⁷⁵

וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת כָּל הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנָעַן בְּשֹׁבֵר אֲשֶׁר הֵם שׁוֹבְרִים וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת הַכֶּסֶף בֵּיתָהּ פְּרָעָה. (בראשית מז, יד)

És összeszedte József mind a pénzt, ami találtatott Egyiptom országában és Kánaán országában, a gabonáért, amelyet vettek; és József bevitte a pénzt a fáraó házába. (1Mózes 47:14.)

נֹתְנִין לוֹ אֶת הַכֶּסֶף – a gabonáért, amelyet vettek. – בְּשֹׁבֵר אֲשֶׁר הֵם שׁוֹבְרִים – [Jelentése:] neki adták oda [érte] a pénzt.

⁷⁴ Azaz az éhínség első két évének elbeszéléséhez.

⁷⁵ Példabeszédek 26:18.

וַיִּתֵּם הַכֶּסֶף מֵאַרְצָן מִצְרַיִם וּמֵאַרְצָן כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ כָּל מִצְרַיִם אֶל יוֹסֵף לֵאמֹר הִבָּה לָנוּ לֶחֶם וּלְמָה נִמּוֹת נִגְדָּךְ כִּי אָפֶס כֶּסֶף. (בראשית מז, ט)

És midőn elfogyott a pénz Egyiptom országából és Kánaán országából, akkor eljöttek az egyiptomiak Józsefhez, mondván: „Adj nekünk kenyeret; miért haljunk meg előtted?, mert elfogyott a pénzünk”. (1Mózes 47:15.)

אָפֶס – elfogyott. – כְּתִרְגוּמוֹ שְׁלִים – Ahogyan Onkelosz fordítja: *slim* [„el lett költve”].

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף הִבּוּ מִקְנֵיכֶם וְאַתְנֶנָּה לָכֶם בְּמִקְנֵיכֶם אִם אָפֶס כֶּסֶף. (בראשית מז, זט)

És szólt József: „Adjátok ide barmaitokat és én adok nektek barmaitokért, ha elfogyott a pénzetek”. (1Mózes 47:16.)

וַיָּבִיאוּ אֶת מִקְנֵיהֶם אֶל יוֹסֵף וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף לֶחֶם בְּסוּסִים וּבְמִקְנֵה הַצֹּאן וּבְמִקְנֵה הַבְּקָר וּבְמִמְרֵי וַיִּנְהֵלֵם בְּלֶחֶם בְּכָל מִקְנֵיהֶם בְּשָׁנָה הַהִוא. (בראשית מז, יז)

Elhozták barmaikat Józsefhez és ő adott nekik kenyeret a lovakért, a juhnyájakért, a gulyákért és a szamarakért és ellátta őket kenyérral mind az ő barmaikért abban az évben. (1Mózes 47:17.)

וַיִּנְהֵלֵם – és ellátta őket. – כְּמוֹ וַיִּנְהֵגֵם – [A *vájnáhálém*] ugyanazt jelenti, mint a *vájnáhágém* – „Vezette őket.” – וְדוּמָה לוֹ – Hasonló ehhez az, hogy – אֵין מְנַהֵל לָהּ – „nincs, ki megfogja kezét”⁷⁶ – [vagy:] „igaz ösvényen vezet.”⁷⁷

וַתֵּתֵם הַשָּׁנָה הַהִוא וַיָּבֹאוּ אֵלָיו בְּשָׁנָה הַשְּׁנִיָּה וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא נִבְחַד מֵאַדְנֵי כִּי אִם תֵּם הַכֶּסֶף וּמִקְנֵה הַבְּהֵמָה אֶל אֲדָנֵי לֹא נִשְׂאָר לָפָנֵי אֲדָנֵי בְּלֵתֵי אִם גְּוִיֵּתָנוּ וְאֶדְמָתָנוּ. (בראשית מז, יח)

És midőn elmúlt az az év, eljöttek hozzá a második évben és mondták neki: „Nem titkoljuk el urunk előtt, hogy elfogyott a pénzünk és a baromcsordák uramnál vannak; nem maradt meg uram szeme előtt semmi, csak testünk és földünk. (1Mózes 47:18.)

בְּשָׁנָה הַשְּׁנִיָּה – a második évben. – שְׁנִיָּה לְשָׁנֵי הָרָעַב – Az éhínséges esztendőök második évében.⁷⁸

⁷⁶ Jesájá 51:18.

⁷⁷ Zsoltárok 23:2.

⁷⁸ A Náchmanidésszel ellentétben, aki ezt úgy értelmezi, hogy a második évben azt követően, hogy minden pénz elfogyott.

כי אשר תם הכסף – hogy elfogyott a pénzünk, stb.⁷⁹ – **כי אם תם הכסף וגומר** – [Jelentése:] hogy a pénz és a lábas jószág elfogyott,⁸⁰ – **ובא הפל אל יד אדוני** – és minden uram birtokába került.

בלתי אם גותנו – semmi, csak testünk. – **כמו אם לא גותנו** – Ugyanaz, mint: kivéve a testünk.

למה נמות לעיניך גם אנחנו גם אדמתנו קנה אתנו ואת אדמתנו בלחם ונהיה אנחנו ואדמתנו עבדים לפרעה ותן זרע ונהיה ולא נמות והאדמה לא תשם. (בראשית מז, יט)

Miért pusztuljunk el szemed előtt mi is, földünk is; vásárolj meg minket és földünket kenyérért, és mi földünkkel együtt a fáraó szolgálai leszünk; adj vetőmagot, hogy éljünk és meg ne haljunk, és hogy a föld el ne pusztuljon. (1Mózes 47:19.)

ואף על פי – ...adj vetőmagot... – **לזרוע האדמה** – a föld bevetésére. – **ועוד חמש שנים אשר אין** – Annak ellenére, hogy azt mondta József:⁸¹ – **שאמר יוסף מכיון שבא יעקב – „...és még öt éven át nem lesz szántás és aratás”?** – **קריש וקציר** – **באה ברכה לרגליו** – áldás jött vele – **למצרים** – **וקלה הרעב** – és megszűnt az éhség. – **והתחילו לזרוע** – és ismét elkezdtek természeteni – **וכן שנינו בתוספתא דסוטה** – Így találjuk ezt a *Szotá* traktátus *toszeftájában* is.⁸²

לא תהא שממה – el ne pusztuljon. – **לא תבור** – [Onkelosz így fordítja:] *lá tövur*, – **לשון שדה בור** – abból a kifejezésből, hogy *szdé bur* [„puszta mező”]⁸³, – **שאינו חרוש** – olyan, amely nincs felszántva.

ויקן יוסף את כל אדמת מצרים לפרעה כי מכרו מצרים איש שדהו כי חזק עליהם הרעב ותהי הארץ לפרעה. (בראשית מז, כ)

És megvette József Egyiptom egész földjét a fáraó számára, mert az egyiptomiak eladták mindegyik a maga földjét, mert erőt vett rajtuk az éhség és az ország a fáraóé lett. (1Mózes 47:20.)

⁷⁹ Az **אם** (*im*) szócska itt nem szerepelhet „ha” értelemben, hiszen nyilvánvalóan tudták, hogy elfogyott-e a pénzük vagy sem.

⁸⁰ Vagyis az **אם** (*im*) itt **אשר** (*áser*) értelemben szerepel.

⁸¹ 1Mózes 45:6.

⁸² 10:3.

⁸³ Éruvin 17b.

וַתְּהִי הָאָרֶץ לְפָרְעָה – és az ország a fáraóé lett. – [Jelentése:] meg lett vásárolva számára.

וְאֵת הָעָם הָעִבְרִי אֹתוֹ לְעָרִים מְקֻצָּה גְבוּל מִצְרַיִם וְעַד קֶצֶהוּ. (בראשית מז, כא)

A népet pedig áthelyezte a városokba, Egyiptom határának egyik szélétől a másik széléig. (1Mózes 47:21.)

וְאֵת הָעָם הָעִבְרִי – A népet pedig áthelyezte... – József egyik városból a másikba, – לְזָכְרוֹן שְׂאִין לָהֶם עוֹד – emlékeztetőül, hogy többé nincs – וְהוֹשִׁיב שָׁל עִיר זוּ בְּחֶבְרֹתָהּ – és letelepítette az egyik város lakóit egy másik [városban]. – וְלֹא הֵצַרְךָ הַפְּתוּב לְכַתוּב זֹאת – אֲלָא לְהוֹדִיעַךָ – A Szentírásnak [tulajdonképpen] nem kellett volna mindezt közölnie, – שְׂכַחוּ שֶׁל יוֹסֵף – csupán azért [tette meg mégis], hogy megismertesse velünk József dicséretreméltóságát. – שְׁנַתְּכֹן – Szándéka ugyanis az volt [az embereknek egyik városból a másikba költöztetésével], – לְהִסִּיר חֲרָפָה מֵעַל אָחִיו – hogy eltávolítsa a szégyent testvéreitől, – שְׁלֹא יִהְיוּ קוֹרִיין אוֹתָם גּוֹלִים – hogy az emberek ne nevezhessék őket száműzötteknek.

כֵּן – ...Egyiptom határának egyik szélétől...⁸⁴ – אֲשֶׁר בְּמַלְכוּת מִצְרַיִם – Egyiptom királyságán belül, – מְקֻצָּה גְבוּלָהּ וְעַד קֶצֶה גְבוּלָהּ – az ország egyik határától a másikig.

רַק אֲדַמַּת הַפְּהָנִים לֹא קָנָה כִּי חָק לַפְּהָנִים מֵאֵת פְּרַעֲה וְאֶכְלוּ אֶת חֲקָם אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם פְּרַעֲה עַל כֵּן לֹא מָכְרוּ אֶת אֲדַמַּתָּם. (בראשית מז, כב)

Csak a papok földjét nem vette meg, mert a papok a fáraótól kapták részüket és ették részüket, melyet a fáraó nekik adott, tehát nem adták el földjüket. (1Mózes 47:22.)

כָּל לְשׁוֹן פְּהֵן – a papok. – [kohánim azt jelenti:] a papok. – וְלֹא הָיָה לָהֶן שֵׁרָרָה לְאֱלֹהִים הוּא – Valahányszor a kohén szó szerepel [a Szentírásban], – חוּץ מֵאוֹתָן שֶׁהֵם לְשׁוֹן גְּדֻלָּה – kivéve azokat [az eseteket], amelyek valamilyen magas rangra utalnak, – כְּמוֹ פְּהֵן מִדְּיָן – mint a „Midján papja”⁸⁵ – פְּהֵן אוֹן – vagy az „Ón papja”⁸⁶ [esetében].

חָק לַפְּהָנִים – kapták részüket. – [Jelentése:] egy naponta kiutalt kenyéradagot.

⁸⁴ Ezt nem úgy kell érteni, hogy csupán az Egyiptom egyik szélén lakókat költöztette át az ország túlsó szélére, hiszen akkor mit tett volna az ország közepén lakókkal.

⁸⁵ 2Mózes 2:16.

⁸⁶ Fentebb 41:45.

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל הָעָם הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאֵת אֲדָמַתְכֶם לְפָרְעָה הֲאֵל לָכֶם יִזְרְעוּתֶם אֶת הָאֲדָמָה. (בראשית מז, כג)

És szólt József a néphez: „Íme, megvettelek benneteket ma és földeteket a fáraó számára; imhol számotokra vetőmag, vessétek be a földet. (1Mózes 47:23.)

הָא – imhol. – כמו הנה – [A hé] ugyanaz, mint a hiné [„íme”], – כמו וגם אני הא – akárcsak az: „azért, íme, én is fejedre olvasom tetteidet”⁸⁷ [szövegrészben].

וְהָיָה בְּתִבּוּאוֹת וּנְתַתֶּם מִמִּישֵׁית לְפָרְעָה וְאַרְבַּע הַיָּדֹת יִהְיֶה לָכֶם לְזֶרַע הַשָּׂדֶה וּלְאֲכֹלְכֶם וּלְאֶשֶׁר בְּבֵתֵיכֶם וּלְאֹכֵל לְטַפְּכֶם. (בראשית מז, כד)

És fog történni aratáskor, hogy a termésből adtok egy ötödöt a fáraónak, négy rész pedig legyen a tettek vetőmagul a földnek és eledelül nektek és házaitek népének, és hogy legyen enniök gyermekeiteknek”. (1Mózes 47:24.)

לְזֶרַע הַשָּׂדֶה – vetőmagul a földnek. – שְׁבֹכֵל שָׁנָה – Minden évre, [nem csupán az első évre].

וּלְאֶשֶׁר בְּבֵתֵיכֶם – és házaitek népének. – וְהַשְּׂפָחוֹת וְהָעֶבְדִּים וְהַלְּאֹכֹל – Azaz eledelül szolgálóknak és szolgálóiknak, – אֶשֶׁר בְּבֵתֵיכֶם – akik otthonaitokban [élnek].

טַפְּכֶם – gyermekeiteknek. – בָּנִים קְטַנִּים – [A tápchem azt jelenti:] kisgyermeketeknek.

וַיֹּאמְרוּ הֵחָיִתָּנוּ נִמְצָא חֵן בְּעֵינֵי אֲדֹנָי וְהִינּוּ עֲבָדִים לְפָרְעָה. (בראשית מז, כה)

És mondták: „Megmentetted életünket, hadd találjunk kegyet uram szemében, és mi szolgálói leszünk a fáraónak.” (1Mózes 47:25.)

חֵן נִמְצָא חֵן – hadd találjunk kegyet. – לְעֵשׂוֹת לָנוּ זֹאת כְּמוֹ שְׂאֲמַרְתָּ – Hogy úgy tégy velünk, ahogyan ígérted.

וְהִינּוּ עֲבָדִים לְפָרְעָה – és mi szolgálói⁸⁸ leszünk a fáraónak. – הַעֲלוֹת לוֹ הַמָּס – Ami a neki évente fizetendő adót illeti.

וַיִּשָׂם אֹתָהּ יוֹסֵף לְחֹק עַד הַיּוֹם הַזֶּה עַל אֲדָמַת מִצְרַיִם לְפָרְעָה לְחֹמֶשׁ רַק אֲדָמַת הַכְּהֹנִים לֹבְדָם לֹא הָיְתָה לְפָרְעָה. (בראשית מז, כו)

⁸⁷ Jechezkél 16:43.

⁸⁸ Ezt a „szolgálói”-t nem szó szerint kell érteni.

József törvényül tette meg ezt Egyiptom országa számára mindezen napig. Hogy a fáraóé az ötöd, csakis a papok földje nem lett a fáraóé. (1Mózes 47:26.)

לְחֵק – törvényül tette. – שְׁלֵא יַעֲבֹר – [olyan törvény értelmében,] amely vissza nem vonható.

וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיֵּאָחֲזוּ בָהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבוּ מְאֹד. (בראשית מז, כז)

És Izráel lakott Egyiptom országában, Gósen földjén, birtokukba vették és nagyon megszorodtak és megsokasodtak. (1Mózes 47:27.)

וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם – És Izráel lakott Egyiptom országában. – וְהֵיכָן – És [Egyiptom országán belül] hol? – בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן – Gósen földjén, – שְׁהִיא מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם – amely Egyiptom országának része.

וַיֵּאָחֲזוּ בָהּ – birtokukba vették. – לְשׁוֹן אֲחִיזָה – [A vájéácházu azt jelenti, hogy] birtokba venni [az ottani letelepedés révén].